

news letter

Problémy a úskalí české privatizace posledních let

Jiří Weigl

autor je výkonným ředitelem Centra pro ekonomiku a politiku

Jiří Weigl:
Problémy a úskalí české privatizace posledních let

Českou privatizaci v tomto čísle dále hodnotí V. Dlouhý, J. Havel, M. Hrubý, J. Jaklín, T. Marek, J. Skalický, R. Česka, D. Tříška, M. Loužek

Miloš Calda:
Bushův Projev o stavu Unie

Ladislav Jakl:
Věci mají být něčí

V českých médiích se objevuje velmi frekventovaný názorový stereotyp, že unikátní masová systémostvorná privatizace v období Klausových vlád nebyla příliš úspěšná, neboť mezi několika desítkami tisíc zprivatizovaných ekonomických subjektů se několik viditelných případů nepodařilo (Poldi Kladno, Škoda Plzeň, ČKD Praha). Obvykle nikdo příliš nezkoumá, zda tyto giganty socialistické éry šanci na přežití objektivně měly. Příčina je všem jasná - na vině je tunelování, rozkradení a zbankrotování podniků samotnými jejich novými vlastníky. Tunelování se mediálním opakováním a politickou masáží do vědomí veřejnosti zaneslo jako nejdůležitější charakteristika masové privatizace a jasný důkaz jejího neúspěchu. Stále se dnes, s více než desetiletým odstupem, nikdo nechce zamyslet nad nezvratným faktem, že během velmi krátké doby se z ekonomiky několika gigantických státních firem, beznadějně zaostávajících za světem a schopných vyvážet pouze na málo náročné trhy stala normální moderní ekonomika desítek tisíc soukromých podniků, vyvážejících na nejnáročnější trhy produkci s vysokou přidanou hodnotou, že prostě náš blahobyt a prosperita, o níž vládní představitelé rádi hovoří, má materiální základ v masové privatizaci, která tak nepochybně úspěšná byla.

Namísto toho však existuje

další mediální stereotyp, že privatizace v režii socialistické vlády je na rozdíl od té masové úspěšný proces, že dnes se napravuje to, co se pokazilo v minulosti a podobně. Jásot započal při privatizaci bank, aniž byl kdokoliv ochoten seriózně zkoumat podmínky a především náklady pro veřejné rozpočty, které privatizace bank přinesla.

Další velké privatizace - Telecom, Unipetrol, ČEZ, Vítkovice - přímo zkrachovaly. Obětím beránkem byl zpočátku určen médií neoblíbený ministr průmysl Grégr, jakožto údajný milovník starých pořádků, který privatizaci nechtěl provádět v režii mezinárodních poradenských firem. Ani novému vládně se však na tomto poli nedaří o nic lépe. Jaké jsou příčiny?

Zdálo by se, že na rozdíl od

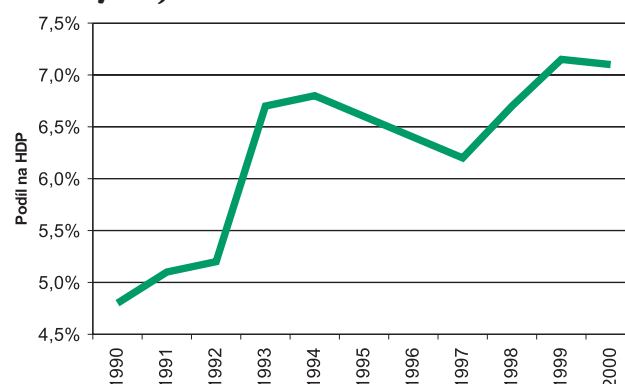
bezprecedentní masové privatizace, řešící úkol jak v co nejrychlejší době dát státním firmám soukromé vlastníky a vytvořit tak materiální základ pro fungování tržní ekonomiky, je dnešní privatizace standardní. Tržní ekonomika plně funguje na bázi soukromého podnikání a jde pouze o to, převést do soukromých rukou několik zbylých státních podniků. Stačí vybrat poradce, vypsat soutěž, posoudit nabídky a zvolit tu s nejvyšší cenou. Tak jednoduché to ovšem nebylo a není.

Jak to bylo v privatizaci bank

V případě bank šlo o krok v podstatě systémostvorný, který měl zásadní význam pro celou ekonomiku, financovanou převážně bankovními úvěry, i pro veřejné finance. K privatizaci se přikročilo v době zdaleka nejnevýhodnější, poté co recese, jež změnila velkou část úvěrů na delikventní, a ve stejnou dobu skokové zpřísnění pravidel bankovního dohledu ČNB, dostaly bankovní ústavy do vysokých ztrát. Vláda, která se na počátku holedbala tím,

ÚNOROVÝ GRAF CEPU

Výdaje na zdravotnictví v ČR

že do bank už nedá ani korunu, propadla panice a začala hledat překotně zahraničního vlastníka. Nakonec, ve snaze prodat za každou cenu, prodávané banky nejen rekapitalizovala, ale před prodejem i očistila od špatných úvěrů a dala novým nabyvatelům právo i po prodeji převádět na stát další balíky úvěrů podle jejich uvážení. Nejde pouze o to, že sám prodej byl celkově málo transparentní (Česká spořitelna jednomyšlenkově vybranému zájemci, IPB znárodněna a za nejasných okolností předána slabšímu konkurentovi atd.), že přednost byla dána spíše méně významným zájemcům před světovými bankovními giganty.

Kritiku zaslouží nejvíce fakt, že stát přistoupil na princip prodeje minulých ztrát, nikoliv budoucích výnosů, jak je všude obvyklé. Jenom tak lze vysvětlit to, že byl schopen prodat za několik miliard očistěnou banku ovládající více než třetinu trhu s obrovským výnosovým potenciálem. Případ IPB je kapitolou samou o sobě. Faktem je, že některé zahraniční skupiny byly de facto obdarovány gigantickým majetkem, zatímco veřejné finance zatíženy byly všemi potenciálními náklady a břemeny. Transakce tohoto typu byly obrovským morálním hazardem, který jako precedens velmi negativně ovlivnil podnikatelské klima i chování zahraničních investorů.

Způsob privatizace bankovního sektoru měl a má zásadní důsledky pro ekonomiku. Velkorysým očistěním stát de facto vyvázal banky z problémů ekonomiky. Pod dojmem falešné představy, že problémy dlužníků jsou problémy státu, a nikoliv věřitelů, se individuální ztráty z obchodních případů v masovém měřítku externalizovaly. Zahraniční investoři, vítání původně kvůli svým zkušenostem ve finančním sektoru, se díky tomuto přístupu našeho státu nemusejí starat o to, jak dostat z neprosperujících dlužníků nesplácené úvěry. Nemusejí používat svých rozsáhlých zkušeností a mezinárodních kontaktů pro restrukuralizaci problémových českých firem. Ponechali si pouze to, co běží samo - bezproblémové klienty a cizí investory.

Všechny problémy vzal na sebe stát a v České konsolidační agentuře soustředil stovky miliard problémových úvěrů. Je jasné, že tato instituce nemá kapacitu, schopnosti ani motivaci, aby s nimi mohla aktivně a efektivně pracovat. Je to insti-

Stát při privatizaci bank přistoupil na princip prodeje minulých ztrát, nikoliv budoucích výnosů

tute odsouzená k úkolu vytvářet gigantické ztráty.

Výsledkem oslavované privatizace bank je tak tristní situace, kdy na jedné straně existují bezproblémové banky, jež každý rok ohlašují rekordní zisky a své zahraniční vlastníky každý rok oblaží rekordní dividendou, zatímco na straně druhé stát spojený se svou ČKA, která každý rok vykazuje vyšší a vyšší ztrátu. Tento stav by bylo lze nazvat symbiózou, kdyby nebyl výhodný pouze pro jednu stranu. Zvyšující se ztráta ČKA spolu s rostoucím schodkem běžného státního rozpočtu vytvářejí bezpečný kanál pro aktivní operace bank. Proč se věnovat pracným operacím s českými firmami, kde riziko může být stále vysoké ve srovnání se západními standardy, když lze bez rizika půjčovat vládě na financování oně velkorysé pomoci, kterou investorům při získání českých bank poskytla? Proč nevyužít toho, že český bankovní trh je malý a prakticky jej ovládají pouze 3 hráči? Ani deflační politika ČNB bankám nepůsobí vážnější potíže. Reálně záporné úroky z vkladů a neuvěřitelně drahá poplatková politika zajišťují bankám další příjmy na úkor vkladatelů. České bankovníctví přestalo být podnikáním. Menší podniky jsou bez šancí získat bankovní úvěry.

Dopad na ekonomiku

Způsob privatizace bank prohlubuje duální charakter české ekonomiky. Na jedné straně jsou velcí zahraniční investoři těšící se pobídkám, daňovým úlevám a různým vládním subvencím do infrastruktury či školení personálu a mající dobrý přístup k tuzemským či zahraničním úvěrům a na dru-

hé straně zbytek ekonomiky, malé a střední české firmy, na něž se sypou další a další povinnosti, regulace a zákazy, které na žádné dotace a výhody nedosáhnou a které navíc mají velké problémy získat financování od zcela demotivovaného bankovního sektoru. Za této situace ani rekordní příliv zahraničních investic není schopen změnit trend trvalého růstu nezaměstnanosti, neboť pracovní úsporné výroby vznikající tímto způsobem, nejsou schopny nahradit trvalý úbytek pracovních míst v sektoru drobného a středního podnikání, který vládní politikou trpí nejvíce, ale je rozhodujícím zaměstnavatelem.

Vláda nemá po ruce žádné řešení, které by jí umožnilo snadno se dostat z pasti, k jejímuž vzniku sama tolik přispěla. Rychlý prodej pohledávek z ČKA sice může vynést pár miliard, ale jde o další děsivý případ morálního hazardu. Ve skutečnosti jde totiž o schéma

*Kruh se uzavírá:
Česká konsolidační
agentura prodává
ztrátové přes prostředníky
dluhy původním
dlužníkům*

velmi ztrátového prodeje dluhů přes prostředníky původním dlužníkům samotným. Kruh se tak uzavírá, vláda, která se tolik profilovala bojem proti tunelářům a nutnost přijetí metody privatizace bank právě důsledky tunelování zdůvodňovala, v konečné fázi tunelářům zisky z nesplácených úvěrů definitivně přiklepe. A to je finále oně „úspěšné“ privatizace bankovního sektoru.

Problematická privatizační motivace

Vláda, zajatá v pasti rostoucích schodků, potřebuje peníze za každou cenu. To je i jeden z motivů onoho „očistovacího“ způsobu privatizace, kdy na sebe vláda velkoryse přebírá všechny možné záruky za minulý i budoucí vývoj a snaží se tak maximálně zvýšit cenu, která bude nabyvatelem vyplacena, s vědomím, že tyto peníze bude moci utratit ona, zatímco budoucí závazky budou platit vlády pozdější.

Stejnou logiku mají i schémata, která se snaží za každou cenu prodávat maximální objemy majetku s cílem získat co nejrychleji co největší sumu příjmů. To je příklad Unipetrolu, severomoravských hutí a do jisté míry i ČEZu. Vláda neprivatizuje proto, že by sdílela názor, že privátní vlastnictví je efektivnější, než státní, ani proto, že by touto cestou chtěla zavést či zlepšit tržní prostředí v daném odvětví. Privatizuje především proto, že potřebuje peníze pro své běžné hospodaření.

Není proto divu, že pod časovým tlakem a s touto logikou se privatizace nedaří. Příležitost privatizovat Telecom stát propásl v době, kdy euforie z informačních technologií byla ve světě na vrcholu. Tehdy mohl být výnos zajímavý. Dnes již nikdo nední schopen představy děravé státní pokladny naplnit a čím více se bude privatizace odkládat, tím hůře pro Telecom i pro privatizační výnos pro stát.

Opticky zajímavou cenu za Unipetrol stát může získat pouze při opakování starých postupů, tj. očistěním a zárukami. Nesmírně riskantní je snaha o maximalizaci okamžitého privatizačního výnosu v hutnictví a hornictví, které zápasí s problémy nezbytného útlumu. Zde může krátkozraká a nepromyšlená snaha o rychlé příjmy, aniž existuje koncepční představa řešení celých těchto oborů v delší perspektivě, vyvolat závažné regionální sociální, ekonomické i politické problémy.

Příběh současné, zdánlivě již standardní privatizace, tak při bližším pohledu vůbec nevykazuje znaky úspěchu. Přestože nemá zcela standardní povahu, naopak v mnoha případech může mít zásadní vliv na formování trhu (především v síťových odvětvích), je motivována velmi úzkým fiskálním zájmem, který plyne z prohlubujícího se nepříznivého stavu veřejných financí. A odsud pramení příčina nezdarů a obtíží, především narůstání veřejného dluhu v důsledku předprivatizačních sanací, nereálná příjmová očekávání a privatizační schémata, která nemohou najít seriózní zájemce.

ANKETA

Česká privatizace - úspěch, či neúspěch?

Vladimír Dlouhý

bývalý ministr hospodářství

Počáteční zadání znělo „privatizovat v masovém měřítku a rychle“ a byl to jediný správný přístup. Země, které postupovaly jinak, svoji transformaci zpomalily hned zpočátku.

Existuje mýtus, že česká privatizace rovná se kupónová metoda a že tato metoda nebyla pro českou ekonomiku výhodná. Ani jedno není pravda. Kupóny byly sice použity ve značném rozsahu, avšak i tak na více než 50% privatizovaného majetku byly použity jiné postupy. S efektivností kupónové pri-

vatizace je to již složitější, zkušenosti však ukázaly, že každá metoda přináší nemalá rizika.

Kupónová metoda rychle vytvořila první vlastníky a to bylo zásadní. Problémy nevidím v metodě samotné, ale v tom, co bezprostředně po privatizaci (ne)následovalo: kroky v oblasti legislativní, regulační, v práci obchodního soudnictví.

Samostatným omylem bylo odložení privatizace velkých komerčních bank.

Dalším mýtem je preference tzv. české cesty privatizace vel-

kých podniků tehdejšími vládními představiteli a že tato preference byla spojena s upevněním politické moci. Nikdy jsem takovou preferenci neměl (jinak bych asi nezaložil Czech-Invest), ale jinou otázkou je, zda jsme my všichni, čeští politici, bankéři, manažeři a další byli připraveni naplnit očekávání, která jsme sami při privatizaci velkých podniků měli a která měla veřejnost. Co se týče politické moci, pak pokoušení mohla vycházet jak z domácích, tak zahraničních politických struktur.

Konečně největším mýtem je

názor, že česká privatizace umožnila rozkradení majetku obrovského rozsahu. Mýtus o rozkradení vytvořili především ti, kteří se po roce 1994 začali drát k moci a kteří, když se k ní dostali, vazbu mezi politickou a hospodářskou mocí bohužel spíše prohloubili. Bez ohledu na řadu velmi hanebných případů (za které jsme zaplatili politickou cenu), česká privatizace během minulých 13 let vytvořila velmi rozumnou ekonomickou bázi pro hospodářský růst a návrat na evropský standard. To byl úkol, který před námi na počátku 90. let stál.

Jiří Havel

bývalý předseda výkonného výboru Fondu národního majetku, dnes působí na Fakultě sociálních věd UK

V hodnocení privatizace je důležité prizma, kterým se na věc díváme. Jde-li například o rychlost privatizace, byla první část privatizace, tedy privatizace kupónová, nepochybně vcelku úspěšná. Kupónová privatizace také privatizaci na jejím počátku politicky posunula vpřed.

Pokud zařadíme do tohoto pohledu jiná kritéria, pak bude-

me hodnotit tuto privatizační fázi určitě kritičtěji. Zejména spuštění masového reje privatizačních fondů bez odpovídající regulace bylo určitě špatné, a třeba polský model omezeného počtu fondů vedl k menším ztrátám investorů a jistě i k menším ziskům falešných hráčů.

Nejlepší výsledky patrně prokázaly standardní privatizační

procesy, kdy byli nalezeni strategičtí partneři. Ani zde to ale neplatí bezvýjimečně. Velice problematické byly privatizace, kdy část podniku byla privatizována a část dlouhodobě zůstala ve státních rukou, což bylo v podmínkách rostoucí ochrany minoritních akcionářů na straně jedné a hlemýždí justice na straně druhé mnohdy katastrofou.

Osobně také považuji za chybu, že Fondu národního majetku nebyly v rozporu s pů-

vodními představami svěřeny reálné podnikatelské funkce a nepodařilo se ho izolovat od politických vlivů.

Přes všechny četné omyly, kterých jsme se dopustili, musíme ocenit finální výsledek: Česká republika navzdory všem peripetiím má dnes fungující tržní ekonomiku, kterou lze stále více srovnávat s tím, co je považováno za standard. Privatizace, která nebyla černobílým procesem, má na tom svůj nezastupitelný podíl.

Michal Hrubý

bývalý předseda výkonného výboru Fondu národního majetku, dnes působí ve firmě Cautor Consulting a. s.

Celospolečenské změny, ke kterým dochází ve střední Evropě na přelomu 80. a 90. let, přinesly první úvahy o privatizaci. Většina úsilí byla upřena především ke změně politického systému a nezbytné hospodářské změny byly druhořadé. Následná změna přinesla prioritní postavení potřeby změny v ekonomické oblasti.

Logickým důsledkem byl růst prestiže slova privatizace až její zbožňování jako univerzálního řešení všech problémů (trh to vyřeší). Toto bylo později vykoupeno opačným extrémem - odmítáním a nedoctrněním, všeho co se udělalo.

Nelze nevidět úspěch měřený především masovou účastí na kupónové privatizaci, ale

i úspěšný průběh malé privatizace. V této době dochází k zásadní konfrontaci mezi idealistickou vizí většiny účastníků kupónové privatizace a reálným obsahem. Dochází k předběhnutí očekávání voličů rychlou a z tohoto úhlu jednoznačně úspěšnou transformací.

Toto vede ke značnému zpomalování ekonomických reforem a politickému růstu všech, kdo hovoří proti. Nešťastným důsledkem je snaha často na-

hradit systémové dokončení vzniklých problémů jejich okamžitým ukončením, a to i za cenu významných ztrát, které prohlubují katastrofální vývoj veřejných financí.

Jakkoliv nelze oddělit současný vývoj od minulého, lze hodnotit českou privatizaci kladně a považovat za ukončenou i z regionálního pohledu. Ne zcela totožné hodnocení se týká řešení infrastrukturních a monopolních odvětví.

Jiří Jaklín

student VŠE, působí v organizaci Mladí konzervativci

Co na naší privatizaci považují za nejpozitivnější, je fakt, že proběhla rychle a razantně, během relativně krátkého období po revoluci. Privatizace prakticky vždy znamená nějakou formu restrukturalizace a tedy propouštění a je důležité, že byla provedena ještě v době, kdy

byli lidé ochotni něco obětovat pro svou budoucnost. Východoevropské země jako Bulharsko, Rumunsko nebo Ukrajina, které se v privatizaci „opozdily“, dnes mají daleko více problémů než my.

Z dnešního pohledu nevidím podstatný rozdíl mezi různými

způsoby privatizace. Proto bylo nejdůležitější vybrat politicky nejprůchodnější formu privatizace, zvláště pokud zde byla značná opozice proti radikálnější formě transformace ze strany pseudoreformátorů typu Valtra Komárka nebo Miloše Zemana. Jimi navrhovaná řešení typu selektivní podpory „perspektivních“ podniků by se na-

konec musela nutně prodražit a dříve nebo později by vyústila v makroekonomickou nerovnováhu, nehledě na to, že by byla promrhána doba vhodná k masové privatizaci a my bychom dnes byli v situaci země typu Bulharska. Velkým problémem však byla neprivatizace bank, které mohly být postupně privatizovány už od roku 1994.

Tomáš Marek

publicista, pracuje jako konzultant ve firmě Christian V.I.P.

Je velmi těžké vyjádřit se k privatizaci v ČR jako k celku - jde o proces, který trvá již více než dvanáct let, má řadu fází, obrovské množství kladů i záporů. Pokud bych však měl říci generelní soud, pak je to proces úspěšný.

Ale: malá privatizace neměla

být omezena na české osoby, kupónová privatizace naopak měla být doprovázena podstatně propracovanějším legislativním úsilím a dobře formulovanou regulací, privatizace bank měla být rychlejší, privatizace jednotlivých velkých podniků jednodušší a tak dále.

O tom všem se však lehkou mluví, zvláště nyní, kdy je možné výsledky posoudit z odstupu několika let či alespoň měsíců. Obecný závěr je ale zřejmý - čím méně si stát kladl podmínek při samotném privatizačním procesu, především v rovině zachování té či oné výroby, zaměstnanosti, preference českých zájemců, násled-

ných prodejů majetku a podobně, tím lepší byl dosažen výsledek a naopak.

Takže klíčové poučení je: Nejhorší řešení byla ta, kdy se stát pokusil „privatizovat“ a zároveň si ponechat vliv na majetek. A konečně: Privatizace musí být sladěna s široce pojatou liberalizací.

Jiří Skalický

bývalý ministr privatizace, dnes předseda Výboru pro evropskou integraci Senátu

Výrazná převaha soukromého sektoru nad státním je zásadní podmínkou svobodné tržní ekonomiky, a porovnáme-li podíl soukromého sektoru na tvorbě HDP před a po transformační vlně 90. let, není o zásadním úspěchu tohoto manévru asi možné pochybovat.

Takto masivní změnu nebylo možné provést bez použití nestandardních metod - jsem proto i po létech přesvědčen, že idea kupónové privatizace byla správná.

Dnešní velmi neprůhledná a začasté neúspěšná praxe soc.-dem. vlády ve „zbytkové“

fázi privatizace dokládá, že i tehdy kontroverzní základní filosofie masové privatizace - totiž nalézání prvního, nikoli nejlepšího vlastníka - neměla reálnou alternativu.

Zbývá tedy dořici, proč je přesto výsledek procesu vnímán tak negativně:

a) kupónovou privatizaci v očích společnosti diskvalifikoval komplex procesů, v nadsázce parafrázovaných pojmem

„třetí vlna privatizace“. Tehdejší vládní koalice nenalezla ze sporů o efektivní regulaci kapitálových trhů včas rozumné východisko a v tomto ohledu selhala,

b) koncept *the first, not the best owner* může být úspěšný jen tehdy, fungují-li následné mechanismy směřující k optimalizaci. To v našem případě díky stavu bankovníctví a justice splněno nebylo.

Dušan Tříška

bývalý náměstek ministra financí pro privatizaci, dnes předseda představenstva ve firmě CD-F, a.s.

Hrdě se hlásím ke spoluautorství privatizační části transformační strategie a vyměnil bych asi cokoli za příležitost ještě jednou se zúčastnit něčeho podobně velkolepého,

Mimořádně silně cítím odpovědnost za faktické provedení privatizačního programu, jakkoli ne vše, co do něj bylo zaneseno, bylo v souladu

s mými návrhy a ne každý z aktérů se zachoval podle mých představ.

Zdroje mé podjatosti ohledně první poloviny devadesátých let jsou tedy zřejmé. Přesto si k té době dovoluji ještě několik poznámek:

Všechna rozhodnutí o privatizaci, včetně té kupónové byla výsledkem mimořádně zodpo-

vědného politického vyjednávání; například rozsah privatizace (jakkoli bych si jej dokázal představit větší) tedy přesně odpovídal politické a společenské situaci u nás.

Podklady pro politická jednání byly vždy vypracovány za účasti mnoha odborníků z domova a ciziny, po mnoha oponenturách a testech.

Faktické provedení našeho privatizačního programu rozhodujícím způsobem narušilo

jakoukoli další schopnost státu zasahovat do soukromých záležitostí občana.

Privatizační náklady (ekonomické a/nebo politické) byly ve skutečnosti výrazně nižší, než se při jejím zahájení všeobecně předpokládalo.

A co víc, je doložitelné, že jsme předem věděli, že žádný privatizační výsledek, a v tom je povaha problému, nikdy nebude veřejností považován za dobrý.

NABÍZÍME

VÁCLAV KLAUS:
OBČAN A OBRANA JEHO STÁTU
Brož., 326 stran, 110 Kč

PETR MACH:
ÚSKALÍ EVROPSKÉ INTEGRACE (2. vydání)
Brož., 96 stran, 50 Kč

JINDŘICH DEJMEK:
**ČESKOSLOVENSKO, JEHO SOUSEDÉ
A VELMOCI VE XX. STOLETÍ**
Pevná vazba, 384 stran, 250 Kč

VÁCLAV KLAUS:
EVROPA POHLEDEM POLITIKA, POHLEDEM EKONOMA
Brož., 222 stran, 160 Kč

ROBERT HOLMAN:
TRANSFORMACE ČESKÉ EKONOMIKY
Brož., 106 stran, 50 Kč

POVODEŇ A VEŘEJNÉ FINANCE
Brož., 96 stran, 50 Kč

BENEŠOVY DEKRETY (Sborník č. 18/2002)
Brož., 180 stran, 50 Kč

ROVNÁ DAŇ II (Sborník č. 17/2002)
Brož., 88 stran, 50 Kč

MOŽNOSTI MĚNOVÉ POLITIKY A PŘÍCHOD EURA
(Sborník č. 16/2002)
Brož., 108 stran, 50 Kč

**ČESKÁ REPUBLIKA, SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ
A TERORISMUS**
(Sborník č. 15/2002)
Brož., 80 stran, 50 Kč.

**KAREL HAVLÍČEK BOROVSÝ –
LIBERÁLNÍ POLITIK A EKONOM**
(Sborník č. 14/2002)
Brož., 138 stran, 50 Kč

KUPÓNOVÁ PRIVATIZACE (Sborník č. 13/2001)
Brož., 152 stran, 50 Kč

FREDERIC BASTIAT (Sborník č. 11/2001)
Brož., 180 stran, 50 Kč

ROVNÁ DAŇ (Sborník č. 7/2001)
Brož., 90 stran, 50 Kč

Publikace si můžete na dobírku objednat telefonem (222 192 406),
emailem (cep@cepin.cz) nebo prostřednictvím internetové stránky (www.cepin.cz)
Další publikace k objednání najdete na www.cepin.cz

Privatizační fiasko

Marek Loužek

Autor analytik Centra pro ekonomiku a politiku

Kromě povážlivého vývoje veřejných financí a zkršené statistiky zahraničního obchodu přinesl loňský rok ještě jedno ekonomické faux pas: nevydařenou privatizaci. Série privatizačních proher, která se na českou kotlinu snesla, silně zhoršila pověst socialistické vlády. V lednu ČEZ, v září Unipetrol, v listopadu Český Telecom, v prosinci Vítkovice - to jsou milníky „privatizace“ v rukou ČSSD. Co je příčinou tolika neúspěchů?

Transformační versus normální privatizace

Privatizace, které jsme v posledních letech svědky, se stává stále více „normální“ záležitostí. Normální ve smyslu, že je běžnou privatizací v jakékoli západní zemi. Doby, kdy se každý rok privatizovaly stovky podniků, jsou nenávratně pryč. Transformační privatizace byla výjimečnou událostí, vzrušující etapou, kterou musela naše země projít, a jež se - doufejme - již nikdy nebude muset opakovat.

Cíl transformační a normální privatizace je na první pohled podobný: „odstátnit“ podniky. V případě transformační privatizace však šlo o jednorázovou systémovou změnu, která odřízla firmy od státu a umožnila jim více či méně rychle vplout do tržního mechanismu. V případě normální privatizace již firmy v tržním mechanismu působí a jde o to nalézt způsob, jak by mohly pracovat efektivněji a levněji.

Transformační privatizace nebyla prováděna primárně s cílem zajistit výnos pro státního pokladnu. U normální privatizace to tak jistě není. Vskutku se zdá, že do účelové funkce české vlády při privatizaci se v posledních letech stále silněji dostává fiskální výnos. Počinání vlády dokonce vyvolává dojem, že rozpočtový výnos je tím hlavním motivem při jejím rozhodování. To je chyba. Přílišný důraz na fiskální aspekty privatizace může nakonec privatizační tempo nejen zpomalit, nýbrž dokonce zastavit a čisté privatizační příjmy srazit pod nulu.

Transformační privatizace byla kombinací několika metod: kupónové privatizace, restitucí

do rukou fyzických osob, transformací družstev, malé privatizace (dražby) a prodeje domácím a zahraničním investorům. „Normální“ privatizace, které jsme svědky nyní, se omezují pouze na poslední způsob. Zahraniční investoři jsou někdy preferováni před domácími, protože jsou „důvěryhodnější“. I ty si však investici pečlivě kalkulují a pokud se jim nevyplatí, dokáží podnik státu vrátit. O tom svědčí případ ČSA a v jistém smyslu i IPB.

V rukou státu ještě dnes leží řada podniků, u nichž je legitimní otázkou, zda nemají zůstat státní. Sem patří České dráhy, Česká správa letišť, Řízení letového provozu či Česká pošta. Existují však jiné, rovněž státní firmy, které by bylo účelné prodat soukromým zájemcům: vedle komerčních bank, které již prodány byly, sem patří elektroenergetika a plynárenství (výroba a distribuce). Privatizace těchto firem se dnes ukazuje být nejobtížnější.

Privatizační fiasko ČEZ

I kdyby někdo hájil sociálně demokratickou privatizaci jako úspěšnou v případě bank, stěžít lze stejně hodnotit privatizaci ostatních státních firem. První loňské privatizační fiasko přišlo v lednu, kdy byla kvůli nízké cenové nabídce investora zrušena privatizace ČEZ. Stát tehdy jako novou podmínku stanovil minimální cenu české elektroenergetiky na 200 miliard korun.

Protože i tato částka byla nadhodnocená, přistoupila vláda k bezprecedentnímu kroku: oznámila propojení elektrárenské společnosti ČEZ s distribučními firmami výměnou za podíl ČEZ v přenosové soustavě. To mělo zvýšit hodnotu firmy. Spojit výrobu a distribuci energie znamenalo zabezpečit monopolní postavení ČEZ na mnoho let dopředu. Znevýhodněn by byl konečný spotřebitel, neboť ČEZ jako majoritní vlastník by distributorům diktoval ceny.

Rozhodnutí spojit distribuci a výrobu je krokem, který nás paradoxně vrací do situace v roce 1990. Tehdy se z někdejšího socialistického monopolu, státního podniku ČEZ vyčlenily distri-

buční energetické závody, takže vzniklo osm samostatných podniků. Část akcií ČEZ i distribučních společností pak byla vložena do kupónové privatizace, malé balíky akcií získaly obce, které je odprodávaly zahraničním investorům. Vláda ČSSD pak zoufale zahájila zpětný odkup akcií, čímž se podařilo obnovit vliv v pěti společnostech.

Antimonopolní úřad v lednu 2003 rozhodl, že nedovolí ČEZ ovládnout *všechny* distribuční firmy. Koupit od státu podíly v osmi rozvodných firmách ČEZ může, ale musí je postupně odprodat, takže mu zbudou nanejvýš čtyři distributoři. ČEZ tedy neovládně celý trh s elektřinou, ale získá přímý přístup k zákazníkům přibližně na polovině území ČR. Je otázkou, zda toto polovičaté řešení je krokem správným směrem.

Kdyby vláda chtěla maximalizovat fiskální výnos, musela by zaručit ČEZ úplný monopol na mnoho let dopředu. Absurdnost tohoto požadavku naznačuje, že rozpočtový argument nemůže při privatizaci zcela převážit, neboť jde o budoucnost české energetiky a zájmy spotřebitele. Z privatizačních smluv by především měly vypadnout různé omezující podmínky, které blokují potenciálního investora daleko více než omezené vztahy s distributory.

Unipetrol a Český Telecom

Druhé nepřijemné privatizační překvapení přišlo v září - Unipetrol. Ten byl prodán do rukou Agrofertu za jedenáct miliard korun. Tehdejší premiér Zeman rozhodnutí zdůvodnil tím, že konkurent - britská společnost Rotch Energy - není strategický partner, nýbrž překupník. Ve skutečnosti ani nový majitel transakci nedokončil. Nejdříve argumentoval, že se podmínky privatizace změnilly, takže nemůže transakci dokončit. Zdůvodnil to složitými vztahy v České rafinérské, povodně a recesi. Následně začal požadovat snížení kupní ceny. Nakonec i tato privatizace krachla.

Vláda by při příští privatizaci měla upustit od podmínek, kdy kupec nesmí prodat části Unipetrolu po dobu osmi let. Nejdůležitějšími firmami holdingu jsou např. Chemopetrol, Benzina, Česká rafinérská, Para-

mo, Spolana a Kaučuk. Není důvod, aby s nimi nabyvatel nezacházel, jak uzná za vhodné. Neměl by být omezován, aby uzpůsobil strukturu holdingu podle svých zájmů.

Vůbec největší privatizační fiasko přišlo v listopadu 2002 - krach prodeje Českého Telecomu. Privatizace Telecomu byla klíčovou privatizací pro ČSSD, připravovaná čtyři nebo pět let. Zpoždění této privatizace je osudové, neboť ideální doba pro prodej z hlediska fiskálního výnosu byla před čtyřmi lety. Nestalo se. Prodej Telecomu měl být největším privatizačním případem ve východní Evropě. Díky krachu privatizace nyní ministr financí neumí nahradit výpadek příjmů FNM, Fondu infrastruktury a dalších fondů.

Na telekomunikačním trhu ovlivňuje cenu prováděná liberalizace trhu: čím rychlejší liberalizace trhu, tím nižší cena při prodeji dočasně monopolu a tím obtížnější jeho privatizace. Vzhledem k prováděné liberalizaci je dnes cena při prodeji Telecomu nižší než před čtyřmi lety. Není pravděpodobné, že by se za několik let, kdy má být o privatizaci rozhodnuto, podstatně zvedla.

Něco za něco

Podtrženo a sečteno: vládní ČSSD se nepodařilo kromě plynárenské společnosti Transgas privatizovat téměř nic. Hlavním znakem privatizačních fiasek ČSSD jsou přemrštěné představy o ceně a nezvládnutá organizace privatizace. Vláda privatizuje schizofrenně: snaha o maximalizaci fiskálního výnosu u ČEZu a Telecomu nápadně kontrastuje se štedrým přístupem k oddlužení bank. Existuje malé povědomí o *trade off* vztahu mezi liberalizací a privatizací.

Vzhledem k vývoji veřejných financí je přirozené, že stát zoufale hledá peníze. Pak ale neměl být tak štedrý k privatizaci bank a méně přísný u ČEZu a Telecomu. V každé privatizaci platí „něco za něco“. Privatizační příjmy jsou jednorázové a spoléhat se na ně při řešení deficitů veřejných financí není správné. Zatímco řešení fiskálních schodků je třeba hledat především na výdajové straně, řešení privatizace spočívá v kvalitním a pečlivém výběru kandidáta.

Privatizace v ČR byla úspěch a malý zázrak

Roman Češka

Autor je bývalý předseda výkonného výboru Fondu národního majetku, dnes působí ve firmě Value Added, a.s.

Restituce. Malá privatizace. Kupónová privatizace. Velká privatizace. To všechno jsou procesy, které byly samy o sobě absolutním úspěchem. Všechno pozitivní, co se dneska v ekonomice děje, příliv zahraničních investic, rozvoj malých a středních firem, investice na zelené louce, krach neúspěšných a rozvoj úspěšných firem, rozbití socialistických vlastnických i dodavatelsko odběratelských monopolů, to všechno má kořeny v radikálních vlastnických změnách, které proběhly v letech 1991 - 1996. Přitom to, co se nepovedlo (nepřítel, rozkrádání majetku privatizovaných společností), bylo v řádově menším měřítku, než se obecně míní. Např. Fond národního majetku úplatně privatizoval majetek skoro za 500 miliard korun a nezaplacený majetek byl jenom zhruba za 5 miliard. Vytunelovaných firem v kupónové privatizaci bylo určitě méně, než státních podniků, ve kterých si nehlídání manažerů před privatizací nahospodařili dobrý základ pro podnikání a státní podniky přitom dovedli do likvidace. Kdyby se neprivatizovalo, bylo by takových státních spontánních privatizací mnohem víc.

Neúspěchem bylo jenom to, co se neudělalo včas, s čím se moc váhalo, kde nám chyběla odvaha. Prodražilo se váhání s úplným odstátněním bank a telekomunikací. Stát tratil na otálení s privatizací uhelných společností, které se zprivatizovaly samy dřív, než se stát probudil. Zaspali jsme privatizaci

hutí, kde mimochodem restrukturalizační ambice vlády ukázaly, jak by to mohlo dopadnout, kdyby měla od začátku a ve větším množství případů vláda ambici nejprve restrukturalizovat a teprve potom privatizovat. Váhání s privatizací energetiky způsobilo, že čtvrtinu ekonomiky ovládl nekontrolovatelný management výrobního a distribučního monopolu, který má větší moc odvolávat a jmenovat státní manažery a ovlivňovat média, než jakou mají sami představitelé státu a státních institucí.

Radikální odstátnění, které během šesti let radikální reformy proběhlo, bude bohužel v Čechách doceněno až za dlouhou dobu. Až pomine potřeba politicky motivovaných odsudků a až si dá někdo tu práci, aby seriózně a věcně popřel všechny privatizační mýty, které vznikly a které měly zahraniční i tuzemští novináři, analytici i politici tak rádi. Mýtus o vytunelovaných stamiliardách, který společně nezodpovědně a nepravdivě pomohl vytvořit i nezodpovědní nejvyšší představitelé státu (předseda sněmovny Zeman, prezident Havel). Mýtus o malé efektivnosti podniků privatizovaných v kupónové privatizaci (sociálně demokratická vláda po nástupu k moci). Mýtus o tom, že kdybychom počkali na zahraniční kapitál, dočkali bychom se a privatizace by proběhla lépe a radostněji (zahraniční i tuzemští generálové, kteří se objevili až po bitvě, v níž sami hlasitě protestovali proti zapro-

dávání se cizákům). Mýtus o možnosti uzavřít v počátku privatizace finanční kohouty bank (analytici, kteří neznali realie ani bank, ani podniků). Mýtus o ovládnutí ekonomiky bankami a jejich investičními fondy (zahraniční experti, kteří si nikdy nedali práci spočítat, kolik majetku bankovní fondy skutečně ovládaly). Mýtus o tom, že někde byl někdo chytrý, kdo věděl, jak se vyhnout postupně objevovaným chybám a legislativním a institucionálním nedostatkům (opět generálové chytří až po bitvě, v níž zarytě mlčeli). Česká privatizace bude plně rehabilitována v době, až bude vůle vidět skutečnosti, které průběh reformy zásadním způsobem ovlivnily:

- v Čechách neexistovalo legislativní prostředí pro soukromé podnikání,
- v Čechách neexistovaly tržní standardy účetnictví a normální daňový systém,
- v Čechách neexistovali zkušené manažery, obchodníci a vlastníci, kteří by měli zkušenost z tržního fungování a z odpovědného podnikání,
- v Čechách neexistovali zaměstnanci, kteří by mohli efektivně vykonávat profese, bez nichž se tržní systém neobejde
- bankéři, soudci, právníci, účetní, obchodníci s cennými papíry, výběřčí daní, obchodníci, auditoři,
- v Čechách se před reformou neobchodovalo, ale centrálně plánovalo,
- neexistoval soukromý kapitál,
- ani soukromí investoři, ani státní firmy neměli vlastní kapitál (ten byl státním podnikům znárodněn), takže nejen privatizace, ale i běžné fungování

podniků nebylo možné bez bankovních úvěrů,

- neexistovala historie podnikatelských subjektů a žadatelů o úvěr, podle které by mohly banky půjčovat peníze, neexistovaly bankovní postupy, bankovní úředníci, bankovní legislativa,
- neexistovalo soukromé hospodářské právo a tedy ani soudy, které by uměly rozhodovat soukromoprávní a obchodní spory,
- ekonomika byla historicky uzavřená a orientovaná na východ, chyběly zkušenosti s podnikáním v otevřeném tržním prostředí,
- společenská atmosféra a kritika ze strany politické opozice hrála na množství fobií a strachu (zavírání obchodů a továren, propouštění, nárůst cen, výprodej rodinného stříbra, obava ze znehodnocení úspor v soukromých rukách, obava ze zastavení dodávek energie apod.)
- ve srovnávaných zemích - v Polsku a Maďarsku, bylo i za nejužšího komunismu vždycky prostředí, ve kterém fungoval soukromý kapitál (minimálně 20 % HDP bylo tvořeno v soukromém sektoru) a ve kterém byly zkušené vlastníci fungující nejen v těchto zemích, ale i po celém světě. V Čechách bylo 98 % ekonomiky státní a soukromé tržní podnikání navazovalo na tradici starou více než 40 let.

V těchto podmínkách provést radikální privatizaci s jednoznačně převažujícím kladným dopadem na ekonomiku, to byl nejen velký úspěch, ale i malý zázrak. Jsem a vždycky budu hrdý na to, že jsem se ho účastnil.

NABÍZÍME

Kupónová privatizace

Sborník č. 13/2002

Sborník obsahuje rozsáhlý text Dušana Třísky Východiska, cíle a principy provedení kupónové privatizace, doplňkové texty Václava Klause, Roberta Holmana, Vladimíra Rudlovčáka, Michala Hrubého, Jana Mládka a Marka Loužka a tabulkové přílohy

Cena na dobírku: 89 Kč, 152 stran

objednávky na www.cepin.cz * tel. 222 192 406 * cep@iol.cz

Bushův Projev o stavu Unie

Miloš Calda

Autor působí na katedře amerických studií
Fakulty sociálních věd UK

Jako každý rok v lednu přednesl americký prezident 28. ledna 2003 v Kongresu „Zprávu o stavu Unie“, k níž je zavázán čl. II, sekce 3 Ústavy USA z roku 1789. Témata a problémy, jimiž se republikánský prezident George W. Bush zabýval, lze v této stručné rekapitulaci roztrždit do několika celků:

Hospodářská politika:

Bush chce natolik zvýšit tempo hospodářského růstu, aby bylo dosaženo plné zaměstnanosti. Hospodářský růst by mělo podpořit — v souladu s tradiční republikánskou agendou — snížení daně z příjmu. Tato daň by měla být snížena všem 92 milionům Američanů, kteří mají natolik slušné příjmy, že jsou povinni ji platit. Navíc prezident žádá Kongres, aby zrušil zdanění dividend. To by nepochybně potěšilo nejen „horních deset tisíc“, nýbrž i další velmi početný segment elektorátu, zhruba 10 milionů amerických seniorů, kteří mají z dividend příjmy. V budoucnosti by měl být růst federálních výdajů podle prezidenta omezen na míru, která by nepřevyšovala míru růstu příjmů rodin.

Sociální politika: Mladší pracující musí dostat možnost, aby investovali do vlastních penzijních účtů. Bush odmítá zavedení znárodněného zdravotnictví, které by v této oblasti vedlo k „přídělovému systému“. (Neúspěšně se o zavedení národního zdravotnického zabezpečení pokusil Bill Clinton v r. 1993). Bush rovněž hodlá reformovat zákon o právní odpovědnosti lékařů za neúspěš-

né zákroky, kterým by byly omezeny astronomické náklady zdravotnických institucí na ručení, z něhož jsou vypláceny nároky pacientů, kteří na zdravotnicích vysoudí odškodné. Lze dodat, že v této i dalších částech projevu věnovaných sociálním otázkám se Bush profiloval spíše jako liberální, soucitný konzervatívec.

V energetické politice klade americký prezident hlavní důraz na zavedení čistší technologie v elektrárnách, která by měla v průběhu příštích patnácti let snížit emise o 70 procent. Bush dále navrhl, aby Kongres odhlasoval 1,2 miliardy dolarů na výzkum a vývoj vodíkového pohonu automobilů, který neprodukuje žádné spaliny. Dodejme, že hromadným zavedením vodíkových motorů by USA značně snížily spotřebu a tím i dovoz ropy. Význam takového obratu v energetické politice by se samozřejmě neomezoval na oblast Perského zálivu, odkud USA získávají pouhá 3 procenta své spotřeby ropy (!).

Filantropie: Americký prezident naléhavě vyzval k filantropické činnosti, která zpravidla uniká žurnalistům a jejich hodnotovému obzoru. Vybídl občany mimo jiné k tomu, aby — jako soucitíci jednotlivci — pomáhali osamělým seniorům, narkomanům, dětem z chudších rodin a vězňům. Vyzval Kongres, aby schválil prostředky, jimiž by bylo možné rozšířit program odvykání drogám na dalších 300 000 Američanů. V jedné větě se postavil proti

potratům a pro zákon, kterým by bylo zakázáno klonování lidských bytostí.

Zahraniční pomoc: Prezident konstatoval, že více než 60 procent světové potravinové pomoci poskytují USA. Největší důraz položil na boj proti AIDS. Vyzval Kongres, aby v příštích 5 letech uvolnil 15 miliard dolarů pro Afriku na boj s AIDS a na financování antiretrovirové terapie, která dokáže prodloužit život nemocných AIDS o mnoho let. Cena léčby těmito preparáty se v poslední době snížila na čtyřicetinu (z 12 000 na 300 dolarů ročně).

Boj s terorismem: Je pozoruhodné (i ve světle nejnovejšího vývoje), že se Bush v části projevu věnované mezinárodním záležitostem ani jednou nezmiňuje o NATO. Hlavní pozornost samozřejmě věnuje terorismu a boji proti němu. Terorismus považuje za přímé pokračování tří hrozeb 20. století (nacismu, [japonského] militarismu a komunismu), které byly všechny s významným úspěchem USA poraženy. Bush v souvislosti s bojem proti terorismu upozorňuje, že nejde pouze o pasivní sledování vývoje, ale o výsledek, tj. o porážku terorismu. Unilateralisticky upozorňuje, že Amerika sice vyzývá svobodné státy, aby se k ní v zápase s terorismem připojily, ale zároveň varuje, že postup jeho země nebude záviset na rozhodnutí jiných. Připomíná, že inspekce OSN nestojí před snadným úkolem, neboť jejich 108 inspektorů má prohledat obrovské území. (Dodejme, že 5,6 krát větší než území České republiky, takže na jednoho inspektora připadá rozloha 4060 km²!).

Prezident připomněl všeobecně známá fakta o iráckém režimu, jeho krutostech a jeho potenciálu zbraní hromadného ničení (zmínil se např. o botulotoxinu, antraxu, sarinu, hořčičném plynu a VX). Iráckému režimu dal ultimativní požadavek: buď se odzbrojí sám a prokáže, že tak učinil, nebo bude odzbrojen koalicí vedenou Spojenými státy.

K severokorejskému režimu, který bezpochyby představuje značnou hrozbu nejen pro okolní státy, ale i pro USA, zaujal americký prezident překvapivě mírnější stanovisko. Z Bushovy formulace „naše země a svět se musí poučit z Korejského poloostrova a nedovolit, aby v Iráku vznikla ještě větší hrozba“ jakoby nepřiměřeně vyplýval chmurný poznatek, že v Koreji již byla zmeškána chvíle, kdy ještě bylo možné hrozivý vývoj zastavit.

Pár poznámek na okraj:

Název každoročního projevu o stavu Unie (*State of the Union Address*) je klamný. Tím posledním, co v takový den americká veřejnost od svého prezidenta očekává, je konstatační stav. Ladění projevu bývá plně sebedůvěry a je zaměřeno na budoucnost. Nelze nepřipomenout myšlenku amerického sociologa Roberta K. Mertonova z práce *Theory & Social Structure* (1949) o „*self-fulfilling prophecy*“ (proroctví, které se samo naplňuje). Tato myšlenka bez nadsázky charakterizuje optimistického ducha Ameriky a nutí ke srovnání s výkony geograficky i těch nejbližších „exekutivců“. Jen nečinně sedět, pasivně přemítat a neradostně konstatovat je kontraproduktivní a neadekvátní roli, ve které prezident je. Ten, kdo by své zemi jen „nastavoval pravdivé zrcadlo“, by ji de facto demobilizoval, srážel by ji, neposloužil by jí. Od tohoto významného projevu čekají Američané povzbuzení, směr, vizi budoucnosti. Problémy je třeba chápat nikoli staticky, nýbrž dynamicky, jako výzvy, rukavici, kterou je třeba zvednout dnes, nikoli někdy v budoucnosti.

Prezident se ani nepustil do historiosoficky laděných, avšak ve skutečnosti laciných tezí o světě, který se teroristickými útoky na USA navždy změnil apod. Naopak, místo toho dal najevo sebedůvěru a odhodlanost se s výzvou terorismu vítězně utkat.

NABÍZÍME

Česká republika, Spojené státy americké a terorismus

Sborník č. 15/2002

Miloslav Bednář, Jiří Dienstbier, Miloš Calda, Hynek Fajmon, Martin Palouš **na téma USA a ČR: Blízcí, nebo vzdálení**

Ondřej Neff, Milan Knížák, Tomáš Klvaňa, Jiří Weigl **na téma Útok z 11. září 2001: Soubor interpretací**

Cena na dobírku: 89 Kč, 80 stran
objednávky na www.cep.in.cz * tel. 222 192 406 * cep@iol.cz

Text prezidentovy zprávy o stavu Unie lze nalézt na
<http://whitehouse.gov/news/releases/2003/01/print/20030128-19.html>

Věci mají být něčí

Co je ničí, to se snadno ničí, praví lidová moudrost. Vylepšená Adamem Smithem zní: dejte někomu kus kvetoucí zahrady do nájmu a udělá vám z ní poušť, dejte někomu do vlastnictví kus pouště a udělá vám z ní kvetoucí zahradu.

Na tomto ideovém základě byla postavena česká privatizace. Neměla naplnit státní kasu, neměla řešit problémy jednotlivých velkých firem, neměla plnit aktuální resortní koncepcce. Měla dát našemu hospodářství subjekty trhu. Hospodářství nejen dirigovanému a plánovanému, ale téměř stoprocentně a v míře ve světě nevídané zestátněnému a zkolektivizovanému.

O privatizaci jsem poprvé slyšel v souvislosti s Chile a tamní demontáží allendovského socialismu. Nic strašnějšího pod sluncem pro komunistickou propagandu už nemohlo být. O něco později jsme o tomto opaku znárodnění slyšeli z thatcherovské Anglie. Tzv. společenské vlastnictví bylo přitom nedotknutelnou věcí pro všechny reformátory socialismu s lidskou tvářičkou ba dokonce i mezi kritiky normalizačního režimu bylo většinou považováno za jedinou dobrou věc naší tehdejší reality.

Mluvit o privatizaci v prvních polistopadových týdnech bylo průkopnické. Málokdo nahlas řekl, že to, co tady vzniká, je kapitalismus. Ale i ten mnozí znali z jeho skandinávsko-německofrancouzské podoby s lidskou tvářičkou a se silným státním sektorem.

Není pravdou, že privatizovat se muselo. Mohli jsme uvolnit

podnikání a čekat, až státní firmy začnou postupně krachovat. Jenže jednak u nás nebyl ani zárodek podnikatelské třídy jako v jiných postkomunistických zemích, jednak jsme pochopili polistopadová léta jako prostor k vědomé, v jistém smyslu řízené změně. Proto jsme ji nazvali transformací. Nečekali jsme, až si státní podniky rozeberou na atomy jejich manažeři a druhý sled nomenklaturních kádrů. Kombinací různých metod se privatizace stala celospolečenským národním projektem.

Takové obrovské přesuny majetku musely přilákat nepoctivce a musely i přinést chyby a lidská selhání. Byli jsme jich svědky i při privatizacích svým objemem zcela nesrovnatelných v západní Evropě. Po dvanácti letech privatizace však máme standardní vlastnickou strukturu a o privatizaci již mluvíme jen jako o sledu jednorázových projektů, nikoli jako o součásti transformace.

Když jsem před 12 lety seděl v Obecním domě na první dražbě malé privatizace, chápal jsem rány kladívka licitátora Gavlyse jako zatloukání hřebíků do rakve socialismu. Ano, starý socialismus byl privatizací pohřben. Nyní naše ekonomické aktivity začíná nenápadně znárodnovat houstnoucí síť všemožných regulací, limitů a kvót. Jak nazveme proces, kterým budeme jednou „privatizovat“ svobodné podnikání?

Ladislav Jaki

CEP V ÚNORU

- Aktuálně CEP vydal knihu **Jak se volí prezident**, jejímž autorem je **Karel Steigerwald**. Kniha je souborem komentářů Karla Steigerwalda k prezidentským volbám, které vycházely v deníku MF DNES na konci roku 2002 a na začátku roku 2003. Publikace je doprovázena ilustracemi **Vladimíra Jiráňky**. Kniha *Jak se volí prezident* je součástí předplatného CEPu a předplatitelé ji obdrželi poštou. Lze ji objednat na dobírku na internetové stránce CEPu www.cepin.cz.

- CEP vydal druhé, doplněné vydání knihy **Úskalí evropské integrace**, jejímž autorem je **Petr Mach**. Druhé vydání je oproti prvnímu vydání z března 2002 doplněné o čtyři nové kapitoly: *Euro přináší Evropě hospodářské problémy, Jak bude fungovat penězovod mezi Bruslem a Prahou?, Lze z EU vystoupit? a Vstup do*

EU by omezil svobodu občanů. Kapitola, která se v původním vydání jmenovala Evropská unie a teorie her, je doplněná a přejmenovaná na *Proč evropská ekonomika přestává růst*. Ostatní kapitoly jsou uvedeny v nezměněné podobě. Knihu lze objednat na dobírku na internetové stránce CEPu www.cepin.cz.

- Ve středu 19. února CEP ve spolupráci s Městskou částí Praha 2 uspořádal na Novoměstské radnici u příležitosti 80. výročí úmrtí Aloise Rašína seminář **Odkaz Aloise Rašína**. Na semináři vystoupili s příspěvkem **Václav Klaus**, advokátka z Prahy 2 **Marta Ehlová**, docentka z Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK **Jana Čechurová** a profesor Vysoké školy ekonomické **Robert Holman**. CEP vydá ze semináře samostatný sborník textů, který obdrží předplatitelé poštou.

CEP je nestátním institutem pro ekonomická a politická studia založeným v r. 1998 Václavem Klausem

Cílem CEPu je šíření a podpora idejí svobodné společnosti a tržního hospodářství

Semináře a publikace CEPu poskytují analýzy a názory předních odborníků

Semináře jsou volně přístupné široké veřejnosti a studenti mají výraznou slevu na předplatné publikací

Od září 2002 CEP vydává pravidelný měsíční newsletter

Internetová stránka CEPu umožňuje vyhledávání v několika stovkách textů, které se zabývají aktuálními i nadčasovými hospodářsko-politickými problémy

Na internetové stránce CEPu si lze objednat jednotlivé publikace nebo se zaregistrovat k jejich celoročnímu odběru

PŘEDPLATNÉ CEPU NA ROK 2003

Předplatné CEPu je nejjednodušší způsob, jak za výhodnou cenu být po celý rok v kontaktu s příznivci svobodné společnosti a tržního hospodářství a pravidelně získávat zajímavé publikace zabývající se aktuálními problémy ekonomiky a politiky

Co zahrnuje předplatné?

Předplatné zahrnuje zaslání pozvánek opravňujících k účasti na seminářích, zaslání měsíčního newsletteru, sborníků a dalších publikací vydávaných Centrem pro ekonomiku a politiku

Kolik stojí předplatné?

Cena předplatného je 500 Kč
Zvýhodněná cena pro studenty je 250 Kč

Jak se stát předplatitelem CEPu?

Oslovte nás na tel. 222 192 406, emailu cep@iol.cz nebo se zaregistrujte prostřednictvím www.cepin.cz